

Николай КЫЧЕНКО
тренер

Мин Чурагчы улууһун Бахсы кэһиллээгэр Февраль уонна Алексей Баранковтарга мал маһнайга оҕолорунан төрөөбүтүм. Ийэм 1930 сыллаахха иккис оҕотун оҕолонон баран, аҕам 1941 сыллаахха Аба Санаан сылдьан интернакка олорон үөрөмүттүн. 1942 сыллаахха атырдьах айыгар «Кыһыл Тандо» мал хонтоохторунан кытта күүс өттүгүн кэлбүрдүн биһиги, тулайах оҕолор, убайым Степан Яковлевич Баранковтыын Булуһ оройуонугар Тумат кэһиллээгэр тийибининт, бу сыл Сана Дьыл кэһиниттэн уонча оҕону ит сымарҕатыгар тигээн 30 кэстөөх сиргэ үөрэтэр кэһиллээгэрэ. Оһно 1947 с. Тумат сэтгэ кылаастаах оҕуолатын бүтэрээхтэр дээрэ сылдьыбытым. Оҕуулаада күһүн, саас үөрэнэ-үөрөнө сайын баста-баатлай мунҕалааһынна бэлек тууһааһыннагар улаа-хын дьону кытта тэҥнэ үлэллэрбит. Үөрэххэр үчүтэй буоламмын, салгыы үөрэнэр баҕам улаахана. Үчүтэйдэ-ларым барахсааттар тулайах оҕону аһынан, бары харчы хомуһан көмөлөһөн Дюккуускайга үөрэххэ кыһынньатара Фельдшерская-акушерская техникумага үөрэххэ киирэн 1950 сыллаахха акушер-фельдшер диаломун ыһыммын төрөөбүт улууспар үлэли тик-сыбытым. Бэйэм өттүбүттэн көмөлөһөр киним суох буолан, үөрөнэр сылларбар аҕардаа 15 солк, сүһүн-дэбиммэл эрэй бөһүнөн үөрөмүттүн. Билигин санаа-таахха, үөрэххэ баҕа, ниннигэ эрдэ сирдээн-сиктэн иккит өбүт. Миниги 1950 сыллаахха сайын үөрөхпүн бүтэрэн көлөрбүн кытта Хонтодоотоогу медицина са-бисдессэһинэн аһаабыттар. Акушер Вера Владимиро-вна Алексееваланын үлээбөһүннүт. Хабар террито-рийыт наһаа кичэи этэ-Толдой, Уоры уучаастага, Хонтодо кэһиллээгэ. Маһнайга үлээлээтэриг сир рес-публика үрдүгүн көрө эпидемияга түрбүтэ, олус ма-рахан этэ. Иккэйбэх үлэһит 2 ый устата утуһар-утуй-бат икки ардынан сылдьан түүһүнэри-күлүгэри сүү-рөрбүт. Билигин курдук үчүтэй антибиотиктар олох суох этилэр. Сүрүн эһинт сульфадимезин, аспирин буолара. Кыра оҕолорго эрэ хонё сытан укуоллуур-бут. Оччотооҕута ханнык транспорт кэллэй-ыһыар, сымарҕа аһынан, оҕус көлөһүн, салгыы сылдьарбыт.

1953 сыллаахха Одьулуунига сэтгэ кылаастаах ос-

● БАСТЫҢ ОҢЫТ

ҮӨРЭТНИЙ САНА САБАХТАРА

Агардас теорияда тирээр үөртийн биднийг сэтгэмтэ эрдэртэ, табыагаа сууда, өдэ дэгтэр сайдыгтайн агагтыра биднийн. Олон үөрэхтэгийн үдлэгтэрин шинэлэгтэр үдэ сага хайгсхаларын өрдөөгүй соруа турар. Ону учуотгаан, СР Президэнэ М. Е. Николаев быгылгэ үөрэх дыйлан Учуутаа маастарыстабатын салынаа билдэрдэ.

Чурагчы орто оскулаталыгар соторутаабыта үөрэтпип санаа технологияларыгар аналлаах «Учуутал айымынның күнэ» буолан ааста. Күн бастамы анарыгар нуучча, саха уонна охмук тылларыгар, математикаҕа айаҕас уруонтар ыстыдымнышалар. Онтон кинэа өттүгэр «сүгүрүк остуол» тула санаа атастайыштыа төрүлүнэ. Уруок ымыныт учууталлар үлөлөрүн технологияларын туһууан тэҥэстийлэр, педагогиканы чыгыннарар сыдыыбыт уруонтарып туһууан санааларын үлүһүлүлэр.

—Күөдээл үөрэттип ыһымата,—дэриэ В. Б. Макарова,—кылгас көм иһигэр улахан көмөйдөххү билинип биэрэргэ табыгастаах. Биримэ кэччилээр, онон ордута, учуутал да айымньылаахтык үлэниилэригэр ыах үөлүү.

Үөрэлж адантинай ньэматийн туһууан Г. С. Мо-
настырева хэлсэлтэ. Урууны оё үөрөд иланар кы-
да учуотанар, шарьцатар да оёдор матырыяалы
нэбэлэстэй айдоо, үлэлэрэ түмүктэх буолар, үөрө-

ЛЕНА УУТУН ТОЛОРУ
ТУУНАРГА КЫЯНАЛЛАР

МАЙА. Лена—Туора Күөл ууну бырахтарар министралы салгыы тутууга бийыл кыһын балаача утуктамынна. Ааспыт сыллаахха, биллэрин курдук өрүс уута Майа с. чугаһытаагы алаастарга кутуллубута. Ол түмүгөр улуус киинин олохтоохторо бийыл күһүн ханчытыбалаах нүөр мууһу дэриэ суох кутуллубуттар. Ойбоппоммута.

[illegible]

УЛУУСКА БАЛЫЫНА АЫЛДЫБЫТА
100 СЫЛЫГАР

Үлэлзэбит сылларбын күндүтүк саныбын

куола аймьдлан, кэргэним физика, математикын ууту-
талынан аянаан Одьудууһуга көһөн кэлбиппид. Итин-
тиг ала кэргэним Петр Афанасьевич дойдутугар—
Одьудууһу сиритэр-уотусар бастайаанной, ханна да
халбарыйбакка үлэмэстим.

Мария Григорьевна Спирidonовалык—кни эбиз-диссэйттин, мин акушерикан—19 снл устат олус табыллан, тугх-баар үлэбитан эбизин-минэ дэбикс-ноймаласнакка үлэлэбининт. Каланын кинтэ бинигини кытта снэтаронан Мария Петровна Тоскина үлэлэбитэ. Кини, олус кынамчылаах, бэбитин үлэтин үтүө суобастаахтык толорор үлэинт, бинэтин пенсияга тахсан Одулуунугар одорор. Бир итинни күчүгү үлэбининтинэн Седалищева Ефросинья Афанасьевна—санитаркабыт буолар. Калыма тугх баар үлэте үчүгү буолуута кинитан тутулуктаах этэ. Ол курдук, калыма куруук ырааһа, сылааһа. Марынах-тарга үтүө суобастаахтык алымарайдык сыныппына-һара, куруук сын-сылаас, мининтэс астаада. Сөгө-тох кыһааха элбэх өрүттээх үлэин толорорө—остуорас, санитарка, түгүгү мин, повар, прачка уонна 4 аһах-ха оһох оттоотчу.

Бийэм үлээлээбит бу сыларбын олус дин күндүтүк, кэин тутта сынылабын. Бэйгэс маңай бу дойдуга кэллэхинт утаа араас ырыылар дэлэй этилэрэ—салаик, саһарар, дизентерия, малярия, трахома. Бу ырыылары үөсүн бэйэбит балыһабытыгар элтирбэт. Хас биирдин ырыһахха чинчийи мытан утуянах эмтээһин түмүгэр 2-3 сылынан ити ааттаммыт ырыылар сыһа өһөн эстибиттэрэ. Оччолорго тыта ырыһахтарга күһүн-саас профилактическай эмтээһини бастайаанын ытырбыт. Сорох ырыһахтарга тыгаларыгар салгын бээрэрбит.

тин тэдмэ түргэлээр, оро бэйтэ дээрхтэнэр нэмэ улаан бээрэр дүн бэлтгэтэ. А. А. Пинигина үөртэн лекционный-семинарской шыматыгар тохтоото. Улууостартай үөрэхтэ гуттарсар, кирибит да оёолор адвентацийны сатаан барбакка, тэнхөн калар түбэлтэлэр үүсэ. Ол үүсгэи оро дүн иингэр агингэһа-толдуга-а суох этэ-сагара, санаатан үлсэтэ үөрөмтө-биттэн буолар. Олоо үөрэмсэгчинн салгыи үөрэхтэ кириктэ бэлэмнииргэ үөртэн (бу шымата улахан орулдаах. Оро научный-чинчийэр хабааннаах үлсэ-сэстэн, билиин бэйтэ булан ырыгалдык, ырата үө-төнөөр кэдүүстээх дигтэ.

Үөрөншчлэн алгасдаг учуутал хэлсэлхэнн—теорини
эрэ историнизэгор андан, хилсэлэн, сурууан, бейбэгэ нэр-
дөөн-хасынан, толкуйдаан ызынара ордук түмүктэр-
дээгин учуутал М. Д. Захарова тоһорһолоон бэлэстэ-
гэ. Үгэс курдук, үөрөншчлэн уруонка элпэттирэ, са-
харара арайах буолар. Мунугтаан уонча өрө тыдыан
элпэткэ кыттыан сөн Оттоһ бу тоһолоһаада оҕо-
һаарайан хардарыта хэлсэлтир, оһон 1-2 мүһүүтэ
һингэр бары саһараллар, билбиттэрин үлэстэ үөрө-
һэлтэр эбит.

Бу хүн Е. И. Снитцена Шагалов методической системын тирэх бэлгээлэри туһанын мэдүүгүйн сымдагта. Бу система күүлүүк—үөрэтинилээх тема ис хоһонун схемада түмэн көрдөрүү. Кини үөрэтин процессын татимирдэр, үөрэмээччи ойүн, логикатын сайдытыгсар улахан арууллах элбит. Одо көрбүтүн умнубанка, ойүгэр идэх сымдэр, абстракцилизмн ойдуур дьодора, кыага сайдар.

Спорт, физкультура энтузиасты А. Н. Солоньев бокс, көгүл тустууга общественный тренерини 20 жыл үлэлзэн кылга. Афанасий Николаевич эрчийбит үөрөнөөччиларин ортолоругар СССР спордун мастар дара Н. Н. Охлопков, В. Николаев баалзар. Общественный тренер эрчийар оворлорун илдэе төһөөвүх үгүс турнирдарга, күрөхтөннэлэргэ снадыбытын айымы тагара байыла билэн эрдэг. Байылаха кэлэн үздүн бүткөн, 1992 сылтан, агардас республикаларга күрөхтөннэлэргэ 53 төгүл кыттан, 190 ороно чемпион, призёр овордо.

Охууншу 5-6 куннээрлгэр Чавьарга бейта суурь-
лотон торийн ССРС спордуу мастардара, Советдай
Союз чемпиннара В. П. Карзон, С. П. Мазаров, А.
Н. Матвеев, РФ чемпинна Е. Н. Старостин бирдиста-
ригэр республикатаады курухтайнлара бэйне тогу-
лун мытта. Бу нинигэ Эрлэнг Эрлэнин барилалгэр
боксада республикатаады курухтайнни эмнэ бэйне
тогулун мытан турар. Онно Ахма, Халгалас, Манга-
Хаягалас, Ууг-Алдан, Тэмнэ, Тийатта уулна Чуранча
улуусарыгтаа 23 хаммаада, 168 оро мытанын талла.
Курухтайнн мэра оцелорго уон бигр мыйааһыгтаа мы-
тыланын 20 кг мыйааһынархтарга үс оро курухтэ-
спититтэн Чавьар года Нова Филиппов бастаана. Не-
кисе Чылынарарыгтаа Гамил Окономенников, үхүс Халгалас

Отношения Кара-Мурза с танцами, похвалю хабир Одылуун аймалзанын территориятыгтар фериталар Ба-баранан, Хондунан, Хараандийман батынан настыл-лара. Дийгэ төртүр дыахтар үгүс буолара. Сарин кинингэри сакларга аймалзанык сымга 45-50 оро тө-рүүр. Аны санаахтаха, аймалга саринга олбүт дьонуу ороһунара иччатын бизэр ийит. Хага, батчага тийиэххэ дыахталар да, оуһор да этигитэ бамба-нар этилэр. Дьэ, итинниг батынан олорор киһи тер-риторияга дыабыттан уоннугун, ороһорбугун хаалла-ран туран арыт 2-3 хоһон дыабыттан эргилээрбат. Хара маннайыттан элбэх аймалзанылзэх киһи сиргэ түбэһитин, элбэх ыарахаттары көрсүбүтүм итинниг элбэххэ үөрөһүтэ уонна иһини үлэһирбөр үрүк буолбута диин сымалыабын.

Бу 32 сая угсата үлэлзэбэт кэмнэрбэр, бэйм барылзаан андыбынан, тогус сүүсчээ оёону торот тогум буузуо днн саныбын. Нэйилээнэр үлэлзэбэт сымларбар сүүн үлэм таһынан өбцөстөһөнэй үлэм толорон кылдм. Дыхталлар коонтеттаран мидионин, селенсий Совет депутатынан талылзаан үгүс сымларга үлэлзэбэтм, Санрсйдалары өгөрөрбүт, хары хомуйарбыт, матерналый өттүнн мөлтөх малга бннр бпрзмэлээ көмө алыарбыт, фермаларга, баспада, деннн лаварбыт, бннрдннэлэн кнпсэтн араас сүбэлэрн бнзгөрбүт.

Бэйэм талааг элбэгт ирээнийг эмнэ үлэнтгэр 1967 с. пенсияга тахсамахаар дээрн 29 сэл тохтоло суох үлэлэбэтиг. Пенсияга тахсан бариан 9 сэл Одуулуун десадагтар фильднердэн, эмнэ үлэнтгэр уосай тастаахын 38 сэл буюур. Ор сыйлаах үтүө суомбаастах үлэн түмүгэр «Килбээннэх үлэтин илэн. В. И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыйын бэлэстэн» медалынан, 1965—1966, 1968—1969 сс. эмнэ үлэнтгэрин профсоюз обкомун, нэлэлэк, райсовет, райнам Гочуотуннай грамоталарынан илгараадаламныг. 1969 с. ахеминьы айга Саха сирин эмнэ үлэнтгэрин IV съезгэртүгэр делегатынан таппалаан сыйдыр чинскэ тизэн-бэтиг.

Варвара БАРАШКОВА,
тыял, доруобуйа харыстабыллы ветераны,
хогу көһөрүлүү кытылылаара.

Диспут-уроук туһуван Г. М. Пестерев иһкэстэ. Маныык форма оҕо бэйэтин санаатын, толкуйун диктоиниһыгэр сымтигилбэккэ этэ, итэҕэтэ үөрөһөрүгэр туһалаах эбит. Ону сэрэ үөрөнөөччигэ кинилэи хачыс-тыбалар сөмкө сайдалларыгар улаахан орооллаах.

[illegible]

Уулуудадар бу күнү олус астынылар. Уи-харчы кырымчык кэмгир ыраах күрөм, семингир бар-банко, бийэбит окуулабыт дингир элбөх научнай төрүттөх билигик мларбыт олус табыгастаах, бодуус-тээх эбит диги биш саньяа калалар. Үөрэтин санга туганаларын байылаан, үлөөрөсөр айымчылаахтык тууналар багаларын билээрдылар.

Чурагчиг орто оскуулахыг үргэтэр-лэтэр үлэни олох хааныгын иштэри тэнгэ тутан сайыншарын ордуу бодууустэх шымалары нэрдөөгүй мэдэл иштэллэр. Маныхах завчтар Т. П. Павлова уонга Н. К. Дьяченкокай сираларын ууран айымнылаахтын үлэллэлэр, «Ким нэрдүүр—ол булар» дэн өс ховоно этаринны, ишннн өттүгэр оскула байнгтар сазмай сөлтөөх үлэ көрүгүн таба тайланн үлөтүн сэнга сабахтарын эрэллээхтик арийан дэн итэргиннэргэ бадыраллар.

Сардаана КРЕМЕЕВА,
участник хайыат общ. корр.

CHOPT. CONYTHLAPA

Онус үбүлүөйүнэй турнир

адар спортсмену Баия Ловатарев буулдулар. 22 кг
ийлааһыннаахтарга 11 оёо күрэхтэсэнтиттэн Хатыны
бодасторо Баия Мохначевскай бастаата, Дуулуэ
Яковлев икисэ буусла, 24 кг 13 спортсмен күрэхтэ-
тэ, биригстэх минстэлэргэ түбэһиннаарынан Гана
Боевохов (Мэнгэ-Хангалас), Витя Маркол (Амма,
Болугур), Цуургуу Елоров (Хангалас, Дюшюн) тадыс-
талар, 26 кг 28 бодос күөн көрүстэ, Бастааһа мин-
стэни Ануфрий Ариакон (интернат-оскуола), иккити
Афоня Адамов (Амма, Ботун), үсүбү Владик Сафре-
нов (Хадаар) илалдылар, 28 кг 24 оёо биригстэ, Ча-
партан Валера Адамов биригстэх үһүэ минстэлэниэ,
30 кг 30 спортсмен күөн көрүстэ, Интернат-оскуола
үөрэнээччити Айсон Ариакон үһүэ буудла, 32 кг 22
оёо күрэхтэсэнтиттэн Мэнгэ-Хангалас уонна Амма бо-
дастары бастааталар, 35 кг уон үс орооттон Дания
Дьячковскай (Чурапча, тренер С. П. Маваров) бас-
таата, 38 кг уон биэр спортсмен таһырсыбаттатан
Тэдэй уола Рюми Плюскин иккисэ тадыста, 41 кг
алта орооттон Саша Захаров (Сыдаан, тренеры Е. П.

(Бүтүүтүн 4 стр. нэр).

